

egészen Mala Panow folyóig terjed, és azon utig, melly a' Kis Panowon keresztül Cinkowra vezet, és ezen uton ismét a' két Kopeczig. Melly nevezett hegyeket úgy használhatja, eladhatja, elajándékozhatja, elcserélheti vagy elzálogíthatja, a' maga' vagy örököseinek javára fordíthatja, a' mint neki tetszeni, és tanácsos Ienni fog.

Ennek bizonyosításául megparancsoltuk herczegi pecsétünk e' levélre függeszteni.

Így történt Oppelnben Pénteken Sz. Mihály arkangyal napján 1508. Jelen voltak stb.

Berghaus' évkönyveiből. VIII. köt.

G. J.

N É P I S M E R T E T É S .

PARASZTLAKODALMI SZOKÁSOK VERŐCZE VÁRMEGYE' HÁROM 'S SZERÉM' EGY MAGYAR FALVAIBAN.

Verőcze vármegye' kebelében három t. i. Magyar - Réthfalú, Haraszti és Sz. László, Szerémben egy t. i. Kórógy nevű a' helvetica vallást követő magyar falvak találtnak, melyeket az 1790. 26. törvényezikk' évkora már itt lélvén, ezek maiglan is némelly korlátok közt a' két megye' kebelében el-türetnek. Menyegzői szokásaik némi sajátságokkal bírnak, mellyeket az 1832 dec. 10. vett utásítás szerint a' magyar tudós társasággal közleni kívántam.

A' mai Szlaróniában létező négy magyar helységek' menyegzői három részekre oszlanak; ezeket teszik a' leánykérés, a' gyűrűzés az esküvővel, 's a' menyegző vagy is lakodalom.

A' leánykérésnél főképe' szokás divatozik: kinyilatkoztatván a' nőszülendő legény szüleinek vagy, ezek elhalván, atyafiainak jövő házasságbeli szándékát, ha ezeknek jóváhagyásokat megnyeri, elmennek a' szülék vagy atyafiak a' kijelölt mátká' szüleihez, vagy véreihez, 's beköszöntvén, a' gazda által ajánlott székert nem foglalják el így válaszolván: „*Addig le nem ülünk, míg bajunkat el nem mondjuk, melly miatt a' kegyelmetek*“ (e' kifejezéssel szokott minden komoly tárgyban élni az itteni közember) *becsületes házánál megjelentünk: ha kegyelmetek bajunkon segítenek, majd akkor leülünk 's többet*

beszélgetünk. Felszólítja tehát őket a' gazda bajok' elmondására, kívánván azt minél előbb érteni 's ha lehet, rajta segíteni is. Most a' kérőkön lévén a' sorozat, ők ekkép szokták előadni kívánságokat:

Minthogy isten' szent rendelése a' szent házasság, a' mi legényünk N. pedig megérte azon kort, hogy megpárosodjék, szintén a' kegyelmelek' hajadona N. is elérte férjhezmenő korát, miért is megjelentünk a' kegyelmelek' becsületes házoknál, hogy ősi szokás szerint a' kegyelmelek' leányát legényünknek megkérjük, és ha kívánságunk isten' akaratjával megegyez, kérjük kegyelmeleteket, ne álljanak ellent e' szent tárgyban, sőt ha a' szüléknek akaratjok van a' mi házunk és legényünk iránt, tessék feleletet adni vagy jót vagy rosztat, hogy hiába ne járjunk.

E' kérésre a' mátká' szülei felelni szoktak. Ha megegyeznek, akkor a' kérők leülnek 's tetszésük szerint a' jövendőkről elbeszélgetnek, az egybekelés' idejét, monorját elintézik 's tb. e' f. — Ha megegyezni nem akarnak, ebbeli szándékokat vagy nyomban kimondják, hogy a' kérők többé ne is fáradjanak, midőn csak le sem ülven visszaindulnak; vagy pedig a' tárgy' bővebb megfontolására bizonyos kiszabott időt p. o. három négy napot, egy két hetet kérnek, hogy e' nyomos tárgyhoz befolyással bíró atyafiakat 's egyéb házbélieiket megkérdezhessék, mikor is a' kérők vagy sürgetik kérésüket, vagy kijelentik, hogy a' kitűzött napon ismét meg fognak jelenni 's kérelmeket megújítani.

Ha a' házasság iránti egyezés megtörtént, a' kiszabott napon gyűrűzésre mennek a' tiszteleteshez (így nevezik a' Ielki nyájórt) a' vőlegény a' menyasszonynyal, mindkettejük' szüleivel 's atyjokfiaival. Ez alkalommal tartozik a' vőlegény a' menyasszonynak pénzt adni, ez viszont a' vőlegénynek kendőt vagy kezkenőt, aztán oda nyújtja a' vőlegény mátkájának a' gyűrűt 's evvel jegyzi el jövő'élete' párját, miután a' Ielki nyájór a' leendő házassulást három vasárnapokon a' szentegyházban kihirdeti. A' harmadik kihirdetés után esküvőre mennek, miben azon sajtáság lappang, hogy hajdani bevett szokás szerint az esküvőnek mindig szeredán kell megtörténni: az esküvőn már az egész násznép megjelenik a' szentegyházban, de az összeadás után kétfelé szakad, a' menyasszony' felekezete annak, a' vőlegényé ennek szüleiházaikhoz fordulnak be, de kevés köszöntgetések 's szerencseohajtások után mind a' vőlegényi örömatya' házához gyülekeznek, hol a' menyegző kezdődni fog. A' menyasszony mind az által tartozik az es-

küvőről saját szülei házához visszatérni 's estig ott maradni, követi őt a' vőlegény, ki is vele összeülvén egész estig nyá-jaskodik.

Mi a' menyegzőt vagy is lakodalmat illeti, ez már kedden este kezdődik: a' jobb gazda ökröt vagy tehenet vág, a' silányabb értékű negyven ötven fontnyi marhahúst vesz a' husárszékben, minél tehetősb a' gazda, annál számosb násznépe, melly ekkép választatik:

A' vőlegényi nászszülék legelsőbben is komát választanak (hasonló ez a' magyarországi vőfényhez) kinek tiszte csupa szolgálatból, udvarlásból, lőtásfutásból áll: kinevezik aztán násznagyaikat, kik mint a' romai *magister coenae* vagy Horáczként *Taliarchus*, mind legbecsesbek az egész násznép előtt, mind az egész menyegzői népség az ő parancsaiktól függ, ők hivatnak meg a' koma által legelőször a' menyegzőre; kineveztetnek végre a' menyegzői vendégek, atyafiak, süvők (sógorok, kiket ők *réréknek* neveznek) egyéb jó barátok, szomszédok, kiket a' koma a' menyegzőre meg fog hívni, melly a' gazdának értékéhez szabva két, három, sőt néha több napokig is el fogna tartani, melly alkalommal a' koma szüntelen hordja a' násznépnek a' bort, pálinkát, étkeket.

A' lakodalom mindig kedden kezdődik, mikor a' marhát levágják, de jobbadon csak a' házi család közt; hanem szeredán, az esküvő után a' koma az egész násznépet egybegyűjti. Szeredán a' násznagyok több izben is elrándulnak a' menyasszony' szülei' házához, hol kendőket, kezkenőket, bokrétákat nyerne, de érettek jó pénzt kell adni, a' komának tartozása utólszor megjelenni, ő is bokrétát nyer. A' menyegzői népség az örömatyánál megvendégettetik, a' vigság estig tart, este felé a' menyasszony' ágya 's egyéb bútorai az udvarra kirakatnak, a' násznép hangszóval oda ballag (ha a' vőlegény' háza messzére esnék, kocsin jőnek) a' menyasszony' ágyát hangászat közt megkerülik, bokrétákat osztogatnak, három tánczot roznak, 's azzal felszedik a' menyasszony' holmiét 's a' vőlegény' házához hordják, ott a' kamárába lerakják. (A' szlavóniai köznép' hálószobája, kiljer, kálhátlan, ablakatlan szűk kamara, hány házaspár van a' családban, annyi kiljer építetik egy végben, 's bennök hálnak fa' házaspárok tél 's nyárszakatta). Már a' menyasszonyért indulnak, őt is hangszakkarral kísérve meghozzák, vőlegényével együtt addig a' konyhába leültetik, míg a' násznép meg nem vacsorál: vacsora után a' násznagyok előterjesztésére a' koma őket a' násznép közzé módosan behívja, hol is addig tartoznak mulatni, míg a' násznagyok akarják.

Komának hivatala a' három első lejtést a' menyasszonynyal megropni, előbb tilalmas akárkinek is a' menyasszonyt tánczra kérni, vagy akárkivel is táncznak eredni; elvégezvén a' koma tánczát, az egész násznép táncznak ered, 's szabad azt mindenkinek a' menyasszonynyal is megjárni.

Ha a' násznép a' tombérozást már éjfélig elhúzta, a' koma a' násznagyoknál jelentést tesz, hogy már ideje volna az új házaspárt a' menyegzői nyoszolyába kíséreni: első, második jelentése közönségesen félre vették, de a' harmadikra megszoktak a' násznagyok egyezni, 's így az új pár hangaszóval a' menyegzői kamarába kísértetik. Más nap reggel tilalmas az új párnak előbb felkelni, míg a' nászúép őt ismét hangaszóval fel nem költi, ekkor a' házaspár az egyéb lakodalmi nép közzé bekísértetik, a' koma aczélt ragad, ezt ujjai közzé vévén a' menyasszony' haját megczibálja, az egyik násznagyné vagy, ha jelen volna, valamely tisztesebb asszonyság, fejét kezkenővel beköti: most már tartozik a' menyasszony az egész násznépet rendre csókolni 's csókjáért pénzt nyer, ki garast, ki krajczárt vet számára a' komától utána hordott tányérra.

E' nap azaz csütörtökön a' násznép meg szokta a' vendéglő örömatyát segíni, ki egy kulaesborral, ki egy pár lúddal, tyúkkal, ki pogácsával 's így foly a' lakodalom; néha két nap két éjjel sem alusznak, egyre esznek, isznak, tánczolnak. A' menyegzők' terjedésére sokat hajt az ének terméksége, jobb esztendőknben szeredától vasárnapig eltart a' vigadalmas menyegző.

A' vendégeskedési harmadik vagy negyedik napon szokás a' menyasszonynak ajándékokat osztogatni ipa' házánál: abroszt, lepedőt, kendőket, kezkenőket, ipának, napának, nagyobbik, kisebbik urának (férje' idősb vagy fiatalabb testvéreinek) 's az egész házinépnek.

Ebéd közben megjelenik a' főzőné (szakácsné) bekötött kézzel, 's a' vendégektől szappanpénzt szed, kiki tartozik főzőkanalába egyegy pénzdarabot vetni.

A' lakodalmi utolsó napon lúd vagy más baromfiaprólékkal készült kitozó-kása adatik fel a' násznépnek jelül, hogy e' napon a' menyegzőnek vége szakadt.

Legutóljára midőn a' lakadalomnak vége esvén a' násznép haza takarodik, a' koma a' kapuszárfát őrzi 's szedi a' kapupénzt, mellyet vám gyanánt minden haza menő vendég meg tartozik fizetni. Így mennek sokan néha két három, néha több napi dombérozás után csendes nyugalomra kialunni a' szüntelen fárasztó táncz', kurjongás', dőzsölés' 's éneklés' rekedéseit.

HOBLIK MÁRTON,

m. t. társ. I. tag.

MAROSSZÉKI LAKODALMI SZERTARTÁSOK.

Miután a' legény a' leánynyal, 's szülőkkel is talán, a' dolgot eligazította, felvén két három jó embereit, azokkal a' leány' házához megy, és a' szülőtől, vagy gyámoktól a' leányt forma szerint megkéreti. A' megkérő formula a' falukon ez: „Ns. Marosszékbén Kakasdon resideáló (ezen falusi tudósok sok kincserért nem mondanának ide magyar szót) Bartos Sándor ifju legény ő kegyelme, isten után kinézte magának jövendőbeli házastársul, és örök feleségül, kegyelmednek, Tövisi Lőrincz uramnak, hajadon lányát, Annát. Ennél fogva kéreti kegyelmedet általunk, hogy a' mit isten elvégzett, abban megegyezni ne terheltessék.“ Felelet: „Ha istennek is úgy tetszik, legyen meg stb.“ Ekkor meghatározzák az eljegyzés' vagy mátkaság' napját: melly eljövén, a' két ház' jó embereinek nagyobb vagy kisebb számában a' két fél jegyet vált. A' legény szokott ilyenkor a' köznép- és al-renden két három tallért 's néha aranyat vagy gyűrűt is adni, a' lány gyűrűt néha, többnyire kezkenőt.

Ezután a' pap háromszor kihirdetvén, a' harmadik kihirdetés' vasárnapján, délután, vagy hétfőn reggel, a' vőlegény választotta két vőfőj (vagy vőfény) egyik házas, másik legény, pántlikás, pálczával vagy néha lóháton, 's pisztolylyal, bokrétás kalappal megindulnak, 's a' két fél kinevezte vendégeket meghívják hétfőn estvére siratóba, kedden estvére pedig nászba. Násznak hívják a' mulatságot, 's vendégséget vagy lakomát. Választanak a' két gazdák egy násznagyot, ki a' nászt vagy lakomát elintézi, 's igazgatja. A' férjhezendő leány választ magának egy nyoszolyaleányt (vagy nőszőlányt) ki neki fűsüt, vagy az alrenden pántlikát vásárfiáz. Hivogató formulája ez: „Ns. Marosszékbén Kakasdon resideáló Tövisi Lőrincz uram tiszteli kegyelmetöket, 's jó szívvel látja holnap vagy ma estve (hétfőn) kedves hajadon lányának Annának siratójába'. Hasonlólag itten Kakasdon resideáló Bartos Sándor ifju legény ő kegyelme is jó szívvel látja holnap után vagy holnap délután az isten' szent szójának meghallgatására, egykét tál ételnek, 's egykét pohár italnak elkötésére, és egykét pár táncznak eljárására.“ Hétfőn estve aztán összeülnek a' vendégek a' férjhezendő lány' házában, 's a' leány' szülői vagy mind a' két feléi őket megvásárolják, vagy lakomázzák 's néha a' siratóban tánc is szokott esni. — Kedden délután az egész lakodalmazóság elmegy

a' lány' házához, 's ezt kikérvén, a' vőlegény' házához kíséri, 's onnan a' templomba. Az istentisztelet' végződte után az egész lakomasereg előállván a' hit' hallására, köztök megy elő a' két házasulandó. Megesvén a' hit, elkísérik a' vőlegény' házához az egypárt, 's ezután van a' nász, t. i. elébb táncz, aztán vacsora. Vacsora alatt a' vőfejeknek kötelességek minden étel' feladásakor verset mondani: melly végre használják e' czimü munkát: „Vőfények' kötelessége. Irattatott Mátyus Péter által (1829).“ Itt az első vőfej a' házasságot versekben ajánlja, a' kis vőfej ellene mond stb. A' nászba minden gazda kalácsot, vagy más süteményt viszen, a' mit Háromszéken radinának hívnak. (Illy radinát, vagy is valami ételt szoktak a' betegeknek is vinni vagy küldni). Ezekből legelőbb a' nőszőleányét adja fel a' vőfej, 's verset mond. Ezután jönnek a' többi radinák. Végre az egyik vőfej elbucsztatván a' menyasszonyt szülőitől, az elhálás következik. Ez alatt a' vendégek haza oszlanak: hanem reggelre összegyülvén, reggeliznek, megesik a' menyasszonytáncz, és ezután templomba kísérik az új házasokat. A' menyasszonytáncz ebből áll: A' vőfej egy tányérban az asztalra pénzt tesz le, 's felvévén a' menyasszonyt 's megtánczoltatván átadja egyik vendégnek. Midőn ezzel elvégződött a' táncz a' menyasszony sántának, betegnek tettei magát. A' vőfény előáll, 's a' tánczoltatót, mint kártévót, kárpótlásra kényszeríti. A' kártételek' előszámlálásakor, a' térde', bokája' kifizciamítása, fara' letörése, stb ki nem maradnak, a' vőfény gyöngédebb vagy vastagabb izlése vetvén korlátot. Ekkor a' kártévó tánczos a' tányérba tenni szokás pénzzel váltakozik meg. Ez rendre jár minden vendégen.

BOLYAI FARKAS,

m. t. társasági l. tag.

U T A Z Á S.

**DR. FRIVALDSZKY IMRE' TERMÉSZETTUDOMÁNYI EXPEDITIÓJA
A' BALKÁNY' VIDÉKÉRE.**

Europának csaknem minden részei, még a' magos éjszak' sanyaru vidékeit sem vevén ki, e' napig megjárattak, 's nagyobb kisebb mértékben kitanullattak vizsga természetbu-